

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

КОПИНЕЦЬ ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК 329.1/.9(4-6ЄС):329.1/.9-043.86(477)

**ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНИХ
СИСТЕМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ЕВОЛЮЦІЮ ТА
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

ЛЬВІВ – 2021

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі міжнародних студій та суспільних комунікацій факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Вовканич Іван Іванович,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
професор кафедри міжнародних студій та
суспільних комунікацій,
декан факультету історії та міжнародних
відносин

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Зеленько Галина Іванівна,
Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України,
завідувачка відділу теоретичних та прикладних
проблем політології, член-кореспондент НАН
України
кандидат наук з державного управління, доцент
Лебедюк Віталій Миколайович,
Національний університет «Острозька академія»,
доцент кафедри національної безпеки та
політології

Захист відбудеться 09 грудня 2021 р. об 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: м.Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 301.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005 м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розіслано 08 листопада 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.В.Бунь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Останніми десятиліттями політичні системи країн Європейського Союзу зіштовхнулися з низкою серйозних викликів, які мали вплив і на формування партійних систем. Ці виклики пов'язані з фінансовою кризою 2008–2009 рр., міграційною кризою 2015–2016 рр., антиглобалістськими рухами та євроскептицизмом. Перенесення їх у сферу політики виявилось у протистоянні «мейнстрімних» і антисистемних партій / партій «нової політики», особливості якого можна простежити на основі аналізу результатів парламентських виборів.

Крім того, на конфігурацію партійних систем країн Європейського Союзу має суттєвий вплив загальносвітовий тренд трансформації політичних партій: від масових партій з чіткою ідеологічною спрямованістю і розгалуженою ідеологічною структурою до картельних / мережових / кіберпартій із розмитою ідейною орієнтацією та відсутністю традиційної апаратно-організаційної структури.

Еволюція партійної системи України також позначена впливом цих тенденцій, які, поряд з особливостями суспільно-політичного розвитку, сьогодні визначають конфігурацію і акторний склад партійної системи.

Україна, реформуючи політичну систему після проголошення незалежності, перенесла у політичний процес низку європейських політичних практик і відносин, потрапивши у «пастку» інституційних запозичень. Не оминули такої «пастки» й політичні партії. Ключову роль у цьому випадку відіграє узгодженість (конгруентність) сутностей імпортованих інститутів у країні-донорі та країні-реципієнті. Високий ступінь конгруентності приводить до поступової конвергенції, низький – до дивергенції, яка, своєю чергою, може спричинити як переродження імпортованих інститутів, так і виникнення нових. Відтак імпортовані інститути стають або лише «оболонкою», всередині якої функціонують неформальні, традиційні для суспільства-реципієнта практики, або ж спостерігається інституційний конфлікт чи виникає інституційний гібрид.

Поряд із цими особливостями функціонування сучасних партійних систем на їхню трансформацію має суттєвий вплив перехід до постіндустріальних (інформаційних) суспільств. Такий перехід супроводжується підвищенням вимог громадян до інструментарію політичної діяльності, прагненням політично активного населення, особливо молоді, до автономного самовизначення. Це спричинило розвиток більш «вільних» форм політичної активності (поява нових соціальних рухів, «монопроблемних» громадських ініціатив і т. д.), а також трансформацію традиційних інститутів, зокрема політичних партій.

Відтак актуальність і необхідність такого дослідження обумовлена складністю і неоднозначністю тих процесів, які характерні для нинішнього

стану партійної системи України. Партійна система України знаходиться ніби в точці біфуркації, з якої можливі різні вектори подальшого її розвитку, тому в нашій науковій розвідці ми даємо відповідь на низку питань, пов'язаних з еволюцією вітчизняної партійної системи: яким є вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн ЄС на українську партійну систему, якими будуть домінуючі моделі політичних партій у майбутньому, як процеси діджиталізації відобразяться на функціонуванні вітчизняних політичних партій?

Аналіз цих питань перетворюється на вагомий аспект розвитку вітчизняної політичної науки у контексті визначення основних напрямків еволюції та особливостей функціонування партійної системи України у нових соціально-політичних умовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація написана у межах комплексної наукової теми, яку виконує кафедра міжнародних студій і суспільних комунікацій факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»: «Історичний, політичний, безпековий та комунікативний виміри міжнародних відносин у Східній та Центральній Європі», номер державної реєстрації 0118U004536 від 1.01.2020 р.

Мета й основні завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – здійснення комплексного політологічного аналізу особливостей розвитку партійної системи України у контексті сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- окреслити основні теоретико-методологічні підходи та категоріальний апарат дослідження;
- охарактеризувати історичні етапи еволюції політичних партій та сучасні тенденції їхнього розвитку;
- дослідити особливості формування партійних систем країн Європейського Союзу та охарактеризувати основні функціональні моделі політичних партій;
- показати вплив парламентських електоральних циклів 2015–2020 рр. на акторний склад і конфігурацію партійних систем європейських країн;
- окреслити та охарактеризувати модель розвитку вітчизняної партійної системи;
- дослідити вплив електорального циклу 2019–2020 рр. на еволюцію української партійної системи;
- виокремити та проаналізувати тенденції розвитку української партійної системи у загальноєвропейському контексті.

Об'єктом наукового аналізу дисертаційної роботи є партійна система України. *Предметом дослідження* – вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію та функціонування партійної системи України.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період із 2015 р. і до кінця 2020 р. Вибір нижньої межі обумовлений низкою подій: початком міграційної кризи в Європейському Союзі та змінами у політичній системі України за наслідками Революції Гідності. Верхня межа обрана як така, котра завершує великий електоральний цикл в Україні (2019–2020 рр.), що мав суттєвий вплив на акторний склад та формат української партійної системи.

Методологія дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження став неоінституціоналізм, базові принципи якого були сформовані як сукупність методів і теорій для вивчення політичного. Перш за все йдеться про такі концепти, як «траєкторія попереднього розвитку», «теорія раціонального вибору», «легітимація політичних інститутів у мінливому громадському середовищі», «інтернаціональний інституціоналізм», котрі дозволяють нам вивчати еволюцію політичних партій і партійних систем у динаміці, аналізуючи як формальні, так і неформальні політичні практики та поєднуючи при цьому якісний опис і кількісне вимірювання.

Дисертаційне дослідження передбачає застосування широкого спектру загальнонаукових методів: індукції та дедукції, аналізу і синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, логіко-інтуїтивного методу.

У дисертації також використано низку політологічних теорій, які дають можливість для аналізу сучасних тенденцій розвитку політичних партій і партійних систем. Йдеться про концепт «тихої революції», яка докорінно змінює суспільство та інститути, котрі в ньому функціонують, у тому числі й політичні партії, теорії, які описують нові моделі партій у постіндустріальному суспільстві: О. Кірххаймера («всеохопні партії»), Р. Катца («картельні партії»), Х. Маргіттс («кіберпартії») та інші.

Наукова новизна отриманих результатів пов'язана зі змістом теоретичних положень і висновків, сформульованих у дисертації:

Вперше:

– охарактеризовано структурні зміни в партійних системах країн Європейського Союзу після 2015 р. та окреслено сучасні тенденції їхнього розвитку. Констатовано, що вони торкаються перш за все зміни балансу впливів на формування урядових структур: від «мейнстримних» партій до партій «нової політики». До головних сучасних трендів розвитку політичних партій країн ЄС, на нашу думку, належать: криза «мейнстриму» як політики управління державами, що сформувалася на основі синтезу основних ідеологічних доктрин (лібералізм, консерватизм, соціал-демократія); криза традиційних партій, двопартійності та самої ліво-правої матриці ідеологічних координат; виникнення нових видів соціально-політичних розмежувань, наслідком яких була поява нових типів партій: «зелених», праворадикальних, «нової політики»; віртуалізація політики і поява мережевих / діджитал-партій;

– досліджено вплив парламентських електоральних циклів 2017–2019 рр. на розвиток і функціонування партійних систем країн Європейського Союзу. Доведено, що найважливішою особливістю парламентських виборів 2017–2019 рр. у країнах Європейського Союзу стало підтвердження пережитих ним глибоких соціально-політичних трансформацій, сутність яких полягає в неухильному зменшенні беззаперечної монополії на політичну владу, яку ще в недавньому минулому мали системні партії традиційного європейського політичного мейнстріму, та еволюція партійно-політичного ландшафту з нахилом до інституціоналізації антисистемних політичних сил. Успіх партій «нової політики» зумовлений низкою чинників, до головних із яких можна віднести: а) розчарування громадян у політиках і політичних партіях, зростання недовіри до них; зниження рівня партійної ідентифікації; проблему з рекрутуванням нових і утриманням старих членів партій; б) медіатизацію, персоналізацію та професіоналізацію політики; в) деідеологізацію політичного життя; г) ціннісну трансформацію суспільств, перехід до домінування «постматеріальних» цінностей;

– проаналізовано вплив електорального циклу 2019–2020 рр. на конфігурацію й акторний склад вітчизняної партійної системи. Доведено, що електоральний цикл 2019–2020 рр. суттєво змінив акторний склад і конфігурацію партійної системи України: а) за результатами парламентських виборів 2019 р. до ВР України перемогу здобули чотири нові політичні партії, при цьому президентська партія «Слуга народу» отримала монобільшість і право на самостійне формування уряду; б) парламентські вибори 2019 р. показали нову тенденцію партійного життя – його віртуалізацію: депутатські мандати отримали партії, які напередодні виборів практично не мали регіональних структур («Слуга народу», «Голос»), а виборча агітація перемістилася значним чином на телевізійні канали та в соціальні мережі; в) у місцевих виборах брала участь значна кількість регіональних партій, що засвідчує високий рівень фрагментованості української партійної системи; г) знизився рівень інституціоналізації партійної системи загалом порівняно з попередніми роками, про що свідчать високий індекс волатильності (69), відсоток голосів, поданих за «старі» партії (31,5%), велика кількість позапартійних депутатів (303);

– вивчено і конкретизовано вплив сучасних тенденцій європейського партогенезу на особливості функціонування партійної системи України. Вказано, що найважливішими європейськими трендами партієтворення, які реалізуються і в українському соціумі, є такі: а) «переформатування» партій, викликане складним комплексом суспільних і соціально-економічних реалій у контексті становлення інформаційного суспільства; б) зміна характеру соціально-політичних поділів, коли нові суспільні конфлікти не мають постійного і комплексного характеру, а є більш локалізованими й фрагментованими. Відтак вони продукують появу короткочасних партійних

проектів, які існують упродовж одного-двох електоральних циклів; в) інструментальний характер відносин «партія – громадянин», наслідком чого є скорочення чисельності партій та високий рівень партійної мобільності; г) деідеологізація партійного життя, конвергенція партійних програм та ідеологій. Підкреслено, що всі ці тенденції простежуються в українському партогенезі, але корегуються особливостями вітчизняного демократичного транзиту та соціокультурними характеристиками українського соціуму.

Удосконалено:

– пропозиції стосовно покращення нормативно-правової основи діяльності українських політичних партій. Йдеться перш за все про умови реєстрації політичних партій та припинення їхньої діяльності, участь політичних партій у виборчих процесах (парламентські, президентські, місцеві вибори), удосконалення державного фінансування діяльності політичних партій;

– концепт сучасної політичної партії, яка має багаторівневу структуру, а також виокремлено й охарактеризовано моделі партійних організацій, які є домінуючими у сучасних політиях: «мейнстримні» політичні партії, мережеві / діджитал-партії, партії «нової політики», нові популістські партії, які виникають напередодні чергових виборів і здебільшого так само швидко і перестають існувати, регіональні політичні партії;

– трактування сутності «партійних криз» в історії європейського партогенезу. Автором виокремлено 4 «партійні кризи»: 1) в кінці XIX – на початку XX ст. (М. Острогорський та Р. Міхельс); 2) у 80-ті рр. XX ст. (зміна домінуючої організаційної моделі масової партії як наслідок переходу до постіндустріального суспільства); 3) починаючи з 2000 р., криза проявляється у протистоянні «мейнстримних» і антисистемних партій та посиленні впливу останніх на суспільно-політичні процеси; 4) починаючи з 2015 р., криза сприяє появі мережевих партій, які свою діяльність переносять в інформаційний простір, отримуючи при цьому високі електоральні результати.

При цьому криза трактується нами не як втрата партією її сутнісних ознак, а як зміна організаційних форм / способів діяльності відповідно до зміни умов соціокультурного середовища.

Набули подальшого розвитку:

– концепція «партійного ландшафту», котрий у роботі трактується як партійний простір, утворений політичними партіями певної країни (парламентськими, регіональними, місцевими), і є результатом тривалої взаємодії різних чинників політичного життя суспільства: електоральних процесів, соціально-політичних розмежувань, виборчої системи, форми правління, соціально-демографічних характеристик виборців тощо. Зазначено, що сьогодні партійний ландшафт країн Європейського Союзу утворюють: 1) федерації національних і регіональних партій, об'єднані

спільними ідеологічними установками; 2) загальнонаціональні партії окремих країн; 3) партії окремих регіонів усередині держав; 4) партії, які представляють етнічні меншини і виступають за автономію та незалежність у складі окремих країн; 5) європейські партії, які не є зареєстрованими у ЄС, але в майбутньому деякі з них зможуть отримати офіційну реєстрацію;

– концепція соціально-політичних поділів у контексті виникнення праворадикальних партій та партій «нової політики». Установлено, що головною причиною виникнення праворадикальних популістських політичних партій у Європейському Союзі була поява нового соціально-політичного поділу між глобалізованою постмодерністською елітою і простими громадянами національних держав (конфлікт «глобалізовані еліти – антиглобалістськи налаштовані маси»). Важливу роль у поширенні мережевих моделей партій / партій «нової політики» відіграла зміна характеру соціально-політичних поділів. Нові суспільні конфлікти не мають постійного і комплексного характеру, вони більш локалізовані й фрагментовані, а розмежування за інтересами часто має тимчасовий, ситуативний характер, створюючи здебільшого короточасні, не стабільні об'єднання;

– висновки щодо впливу демократичного транзиту на особливість розвитку і функціонування партійної системи України. Констатовано, що українські політичні партії в умовах перерваного демократичного транзиту та гібридного політичного режиму перетворюються у субститути (псевдоінститути) / партійно-електоральні машини, не виконуючи при цьому належним чином притаманних їм функцій (перш за все артикуляції та представництва суспільних інтересів, які заміщуються інтересами фінансово-промислових груп або окремих особистостей).

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку теорії політичних партій і партійних систем та вдосконалення нормативно-правової основи діяльності вітчизняних політичних партій.

Висновки дослідження щодо особливостей конфігурації та перспектив розвитку партійної системи України мають практичну спрямованість і можуть бути застосовані лідерами/активістами партій для поліпшення організаційної роботи та проведення виборчих кампаній.

Результати дослідження також можуть бути використані у навчальному процесі при розробці й викладанні навчальних дисциплін із теорії політичних партій, псефології та політології.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові результати, висновки та положення наукової новизни, що містяться в дисертації, є особистим доробком здобувача. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Отримані висновки й положення дисертаційної роботи апробовані на міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема на таких: II Міжнародна наукова конференція «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та забезпечення прав національних меншин» (м. Ужгород, 3 травня 2019 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем суспільних наук» (м. Одеса, 16–17 жовтня 2020 р.), Всеукраїнська наукова конференція «Політичні перетворення в країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти» (м. Ужгород, 8 грудня 2020 р.), Міжнародна наукова конференція «Політичні партії та вибори: українські та світові практики» (м. Львів, 28 листопада 2020 р.), VI Міжнародна науково-практична конференція «Формат розвитку взаємовідносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів, прав національних меншин та пандемії COVID-19» (м. Ужгород, 24 вересня 2021 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи відображено в 11 публікаціях: 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України з політичних наук, 6 – у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 269 сторінок, із них основний текст 183 сторінки, 45 сторінок займає список використаних джерел, що налічує 476 позицій. Обсяг додатків – 21 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У Вступі обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, зв'язок із напрямом наукових досліджень кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет», визначено об'єкт та предмет, сформульовано мету і завдання дослідження, наукову новизну одержаних результатів, їхнє теоретичне і практичне значення.

У першому розділі роботи «Теоретико-методологічні засади дослідження політичних партій і партійних систем у політичній науці» узагальнено й охарактеризовано сучасні наукові підходи до вивчення особливостей розвитку і функціонування політичних партій та партійних систем.

У підрозділі 1.1. «Категоріальний апарат дослідження» на основі програмно-ідеологічних, структурних, функціональних, електоральних та інших критеріїв структуровано визначення політичних партій. Зауважено, що в сучасних умовах суспільно-політичного розвитку змінюється соціальна

база, функціональне навантаження та організаційні засади діяльності політичних партій, що зумовлює їх подальшу понятійну еволюцію та типологічні розробки. Уточнено розуміння і розмежування типів «мейнстримних» та антисистемних партій, партій «старої політики» та «нової політики», що дало змогу адекватно розглянути зміни інституту політичних партій на сучасному етапі. Підкреслено пізнавальну та евристичну цінність типологій партійних систем, які базуються на використанні комбінованих кількісно-якісних критеріїв (ідеологічна дистанція, характер міжпартійної конкуренції, механізм взаємодії партій із владними інститутами, потенціал партійного впливу, число партій та ін.).

У підрозділі 1.2. «Історичні етапи еволюції політичних партій та сучасні тенденції їх розвитку» розкрито сутнісні характеристики історичної еволюції політичних партій, які відображають їх організаційні, функціональні, ідеологічні особливості та специфіку соціально-політичного розвитку в рамках окремих періодів. Охарактеризовано такі історичні типи партій: кадрові, масові, всеохопні, картельні партії, партії «нової політики», мережеві / кібер-партії.

З-поміж ключових сучасних тенденцій розвитку інституту політичних партій виокремлено: зміну акторної структури партійних систем, яка пов'язана з електоральними успіхами партій «нової політики» та зменшенням впливовості «мейнстримних» партій; зниження значення ідеологічної складової та партійної програматики; підвищення рівня персоніфікації, медіатизації та професіоналізації партійної політики; посилення технологізації виборчих кампаній; розширення можливостей Інтернет-комунікацій з виборцями.

У підрозділі 1.3. «Партійні системи та чинники впливу їх формування» обґрунтовано детермінацію розвитку партійних систем під впливом комплексу різнорівневих чинників. У загальнотеоретичному аспекті вплив чинників на розвиток партійних систем досліджується у рамках двох основних підходів – соціетального та інституціонального, які концентруються відповідно на соціально-структурних параметрах і характеристиках інституційного дизайну політичних систем. Підкреслено специфіку впливу соціального контексту та інституційних параметрів у перехідних посткомуністичних суспільствах ЦСЄ, що зумовлено комплексом чинників трансформаційного характеру.

Систематизовано комплекс чинників міжнародного, регіонального та національного рівня, які впливають на сучасні трансформаційні процеси в партійно-політичному середовищі країн ЄС.

У підрозділі 1.4. «Джерельна база дослідження: зарубіжний та вітчизняний політологічний дискурс» висвітлено основні напрями дослідження політичних партій і партійних систем у зарубіжній та вітчизняній політичній науці.

З метою систематизації наукової літератури стосовно розвитку

партійних систем Європейського Союзу і України її було розділено за такими проблемами: *методологічні засади вивчення еволюції партійних систем*

(М. Волгов, Р. Гантер, Л. Даймонд, Р. Далтон, Р. Дарендорф, К. Деттербек, М. Дюверже, Дж. Ішіяма, Р. Кац, А. Лейпхарт, С. Ліпсет, С. Роккан, А. Мелешевич, В. Меркель); *розвиток і становлення європейських інституцій – Європарламенту і європейських партій* (П. Байковський, Г. Вархов, Б. Гуселетов); *аналіз основних партійних сімей Євросоюзу* (С. Бірюков, М. Гримська, Б. Гуселетов, В. Литвин, К. Мудде, П. Осколков, А. Романюк, А. Шеховцов); *розвиток партійних систем країн Європейського Союзу* (В. Бусленко, Г. Вайнштейн, М. Ведерніков, Є. Гайданка, А. Ключкович, Б. Макаренко, А. Романюк); *особливості українського демократичного транзиту* (Г. Зеленько, Ю. Мацієвський, А. Колодій, Н. Ротар, О. Стойко); *еволюція партійної системи України* (Балашова О., Бевз Т., Бекешкіна І., Г. Зеленько, М. Кармазіна, А. Колодій, І. Кресіна, В. Лебедюк, А. Мелешевич, Ю. Остапець, А. Романюк, Ю. Шведа).

Другий розділ «Характеристика основних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу» присвячено дослідженню основних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу.

У підрозділі 2.1. «*Особливості формування та основні моделі партійних систем країн Європейського Союзу*» охарактеризовано формування партійних систем країн Європейського Союзу та тенденції їхнього розвитку на сучасному етапі.

Для пояснення особливостей формування партійних систем країн Західної Європи використано концепцію соціально-політичних поділів та виокремлено нові типи розмежувань, котрі є актуальними на сучасному етапі як для країн Західної, так і Центрально-Східної Європи. Зазначено, що для країн Центрально-Східної Європи логіка розвитку партійних систем великою мірою залежала від особливостей демократичного транзиту: партійна система на кожному з його етапів мала свою конфігурацію, а на її становлення впливали відповідні фактори.

Констатовано, що основними функціональними моделями політичних партій у країнах Європейського Союзу є такі: картельні партії, електорально-професійні партії, програмні партії, партії «нової політики», мережеві партії.

У підрозділі 2.2. «*Характеристика партійного ландшафту країн Європейського Союзу*» досліджено особливості структурування партійного ландшафту країн Європейського Союзу. Встановлено, що партійний ландшафт Євросоюзу утворюють такі складові: а) європейські партії; б) загальнонаціональні партії; в) регіональні партії; г) партії етнічних меншин; д) незареєстровані європартії («Європа-Демократія-Есперанто», «Вольт Європа», «Рух за демократію в Європі 2025»).

Проаналізовано тенденції розвитку основних сімей політичних партій у

країнах Євросоюзу: комуністичних, соціал-демократичних, ліберальних, християнсько-демократичних, консервативних, «зелених» та праворадикальних.

Охарактеризовано результати виборів до Європейського парламенту у 2019 р. та зазначено, що в новому складі Європарламенту сформовано сім фракцій, з них чотири проєвропейські: Європейська народна партія, Прогресивний альянс соціалістів і демократів, «Оновлення Європи», «Зелені - Європейський вільний альянс» (всього 518 депутатів) і три євроскептичні, з них «м'які» євроскептики: «Європейські консерватори і реформісти» та конфедеративна група об'єднаних «Європейських лівих – Північних зелених лівих» (41 депутат) і «жорсткі» євроскептики: «Ідентичність і демократія» (74 депутати). Успіх євроскептиків і праворадикальних популістів свідчить про нові тенденції у розвитку європейського партійного ландшафту.

У підрозділі 2.3. «Вплив парламентських електоральних циклів 2017–2019 рр. на акторний склад та конфігурацію партійних систем країн Євросоюзу» висвітлено результати парламентських виборів у країнах Європейського Союзу. Показано, що головною характеристикою виборчих кампаній 2017–2020 рр. було протистояння «мейнстримних» партій і партій «нової політики».

Успіх партій «нової політики» на виборах вказує на суттєві зміни електоральних уподобань виборців, які зумовлені виникненням нових соціополітичних поділів, одним з яких є гострий конфлікт між глобалізованою постмодерністською елітою і простими громадянами національних держав (конфлікт «глобалізовані еліти – антиглобалістськи налаштовані маси»).

За результатами виборів зроблено висновок щодо основних тенденцій розвитку політичних партій і партійних систем країн Євросоюзу: 1) політичні партії демонструють здатність до постійної трансформації, відповідно до суспільних викликів (поява партій «нової політики»); 2) домінуючим типом партійної системи для держав Європейського Союзу стала багатопартійна система поміркованого плюралізму; 3) у середовищі лівих партій відбулися суттєві зміни: наприкінці ХХ ст. одними з домінуючих в усіх країнах стали соціал-демократичні партії, а другими за впливовістю – партії «зелених»; 4) зростання впливу праворадикальних партій, поява яких викликана симетричністю відповіді на діяльність партій «зелених», тобто також пов'язана з постматеріалістичними проблемами та викликами; 5) відбувається віртуалізація політичного життя, наслідком якої є, поява мережевих партій, що використовують у своїй діяльності нові можливості інформаційних технологій; 6) підвищується рівень персоніфікації й професіоналізації політики наслідком чого була поява значної кількості персональних партійних проєктів.

У третьому розділі «Партійна система України: тенденції розвитку та сучасна конфігурація» досліджено особливості розвитку партійної

системи України під впливом загальноєвропейських тенденцій розвитку партійних систем.

У підрозділі 3.1. *«Характеристика етапів розвитку партійної системи України»* розглянуто та охарактеризовано основні етапи розвитку партійної системи України. Виокремлено 3 етапи у розвитку партійної системи України: 1) 1991–2004 рр.; 2) 2004–2014 рр.; 3) починаючи з 2014 р. Зазначено, що для кожного етапу був характерний домінуючий тип соціально-політичного поділу, домінуючий тип політичної партії та конфігурація партійної системи. Досліджено чинники впливу на розвиток партійної системи у контексті виокремлених етапів. Констатовано, що домінуючими чинниками впливу були: особливості трансформаційного процесу, форма правління та виборча система.

У підрозділі 3.2. *«Вплив електоральних циклів 2014–2020 рр. на еволюцію української партійної системи»* досліджено вплив електоральних процесів на розбудову української партійної системи.

Зазначено, що за результатами електорального циклу 2014–2015 рр. у партійній системі України відбулися кардинальні зміни: до ВР України пройшли 6 партій, з яких тільки ВО «Батьківщина» пододала виборчий бар'єр і на попередніх виборах. Підкреслено, що регіональне волевиявлення громадян засвідчило рівномірне голосування за політичні партії, але це не було результатом подолання соціокультурного розмежування «Схід–Захід», скоріше зменшенням електоральної підтримки проросійських партій на Сході України.

Результати парламентських виборів 2019 р. знову кардинальним чином змінили конфігурацію партійної системи України, оскільки партія «Слуга народу» здобула перемогу в 21 області України. Ще у двох (Донецька, Луганська) перемогла «Опозиційна платформа – За життя», а партія «Голос» – у Львівській області. Загалом же партія «Слуга народу» здобула 254 депутатські мандати, що і дало їй змогу утворити в парламенті монобільшість.

Місцеві вибори 2015 та 2020 рр. показали домінування парламентських і регіональних партій. При цьому регіональні партії здебільшого функціонували як електоральні франшизи.

У підрозділі 3.3. *«Тенденції розвитку української партійної системи у загальноєвропейському контексті»* показано вплив загальноєвропейських тенденцій розвитку політичних партій на еволюцію партійної системи України.

Підкреслено, що реформування політичної системи України характеризувалося перенесенням у вітчизняні політичні реалії позитивних політичних практик країн Європейського Союзу. Вказано, що головні європейські тренди партієтворення, які реалізуються і в українському соціумі, такі: а) реформування політичних партій, викликане складним комплексом суспільних і соціально-економічних реалій у контексті

становлення інформаційного суспільства; б) головними моделями політичних партій, які функціонують у країнах ЄС і починають запроваджуватись у вітчизняній політичній практиці, є такі: картельні партії, мережеві / діджитал-партії, партії «нової політики», нові популістські партії, які виникають напередодні чергових виборів і переважно так само швидко перестають існувати; в) поява нових соціально-політичних поділів; г) інструментальний характер відносин «партія – громадянин» та інші.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** підсумовуються результати дослідження відповідно до визначеної мети і завдань:

1. Вплив сучасних тенденцій розвитку європейських партій на партогенез в Україні аналізується у рамках таких методологічних підходів: неоінституціоналізму, теорії демократичних переходів, теорії соціально-політичних розмежувань як базової щодо формування партійних систем.

Особливості становлення партійних систем у європейських країнах охарактеризовано на основі таких методологічних установок: 1) еволюція партійних систем країн Західної і Східної Європи суттєво відрізнялася і відповідно зумовлювалася набором специфічних чинників; 2) політичний простір країн Західної і Східної Європи можна поділити на кілька кластерів, у яких розвиток партійно-політичних відносин був схожим, відповідно в розвитку партійних структур домінували схожі тенденції; 3) визначальний вплив на конфігурацію й акторний склад партійних систем мають загальносвітові тенденції розвитку партійно-політичних систем, які й визначають нинішній партійний ландшафт країн Європейського Союзу.

2. Історичні типи партій формуються під впливом домінуючих соціальних поділів та особливостей інституційного розвитку політич. Ідеться про те, що політичні партії є безпосереднім відображенням особливостей суспільно-політичного розвитку певної історичної епохи. Відповідно до цього можна виокремити такі історичні типи партій: кадрові; масові; всеохопні; картельні; партії «нової хвилі» / «нової політики» / постматеріальних цінностей; мережеві / діджитал / кіберпартії. Підкреслено, що поява нових типів партій пов'язана з кризою партійного «мейнстріму» та перенесенням партіями низки видів діяльності в інформаційний простір, як от збір та обробка персональних даних виборців, розповсюдження політичної реклами та комунікація з виборцями у соціальних мережах, розбудова діджитал-команд партій, залучення фінансових ресурсів шляхом краудфандингу.

3. Констатовано, що особливості формування партійних систем країн Європейського Союзу мали країнову специфіку, при цьому домінуючими чинниками впливу на конфігурацію партійних систем країн Західної Європи були класичні соціально-політичні поділи, а для країн Центрально-Східної

Європи – особливості демократичного транзиту. Доведено, що визначальний вплив на конфігурацію і акторний склад партійних систем країн Євросоюзу на сучасному етапі мають загальносвітові тенденції розвитку партійно-політичних систем.

Охарактеризовано основні типи партій, характерних для країн Центрально-Східної Європи: нові політичні партії-рухи, які виникли внаслідок кризи авторитарних режимів; історичні партії; посткомуністичні партії; нереформовані / частково реформовані комуністичні / соціалістичні партії; клієнтелістські партії; протестні / антисистемні партії.

Зазначено, що основними функціональними моделями партій Європейського Союзу є такі: картельні партії, електорально-професійні партії, програмні партії, партії «нової політики», мережеві партії.

4. Головною характеристикою виборчих кампаній у Європейському Союзі у 2017–2020 рр. було протистояння «мейнстримних» партій і партій «нової політики», а на конфігурацію партійних систем мав суттєвий вплив загальносвітовий тренд трансформації політичних партій: від масових партій з чіткою ідеологічною спрямованістю і розгалуженою ідеологічною структурою до картельних / мережевих / кіберпартій з розмитою ідейною орієнтацією та відсутністю традиційної апаратно-організаційної структури.

За результатами виборів можна виокремити такі тенденції розвитку політичних партій у країнах Європейського Союзу: криза «мейнстримних» партій, і, як наслідок, політики управління державами, яка сформувалася на основі синтезу основних ідеологічних доктрин (лібералізм, консерватизм, соціал-демократія); виникнення нових видів соціально-політичних розмежувань, а відтак і нових типів партій: «зелених», праворадикальних, мережевих, партій «нової політики»; загострення розколу щодо європейської інтеграції та відчутне зростання євроскептицизму, додатковий імпульс якому надали міграційна криза та конкуренція з боку світових наддержав; віртуалізація політики і поява нових типів партій, які використовують нові можливості інформаційних мереж.

Охарактеризовано електоральні результати партій «нової політики»: у Франції (коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem»), Чехії (ANO 2011), Італії (партія «Рух п'яти зірок») вони здобула перемогу на виборах, у Нідерландах – «Партія свободи», в Угорщині («Йоббік»), Латвії («Кому належить держава»), Словенії («Список Мар'яна Шарца») і т. д. посіли другу позицію, а в Німеччині («Альтернатива для Німеччини»), Болгарії (коаліція «Об'єднані патріоти»), Австрії (Австрійська партія свободи), у Швеції («Шведські демократи») і т. д. отримали третій результат.

5. Модель розвитку партійної системи України базується на такій періодизації її розвитку: перший період – 1991–2004 рр., другий – 2004–2014 рр., третій – починаючи з 2014 р. Виокремлення періодів зроблено на основі комплексного критерію, який включає: тип конфігурації партійної системи; домінуючий соціально-політичний поділ, електоральну формулу,

форму державного правління, особливості організаційної моделі політичних партій (всеохоплюючі, картельні та ін.), вплив соціальних конфліктів (Помаранчева революція, Революція гідності).

Зазначено, що еволюція і функціонування партійної системи відображає особливості розвитку суспільства у конкретно-історичних умовах (економічний стан, рівень політичної культури, демографічні характеристики соціуму та інше).

Доведено, що розвиток вітчизняної партійної системи відбувається під впливом об'єктивних (можуть бути структуровані як соціетальні та інституційні) і суб'єктивних чинників. Зазначено, що набір соціетальних чинників впливу на еволюцію партійних систем має країнову специфіку. До основних соціетальних чинників відносимо такі: загальносвітові та загальноєвропейські тренди розвитку партійних систем; особливості українського демократичного транзиту; вплив соціокультурного поділу по осі «Схід – Захід». Починаючи з 2004 р. вказаний поділ є визначальним для структурування електоральних переваг виборців, він же має і визначальний вплив на конфігурацію та акторний склад партійної системи.

До інституційних чинників впливу відносимо вплив форми правління, виборчої системи та нормативно-правової основи функціонування політичних партій. Підкреслено, що інституційні чинники пов'язані з суб'єктивним фактором (конституційна інженерія), а саме з нормотворчою діяльністю українських законодавців, які і є членами тих чи інших партій.

Констатовано, що, на відміну від країн Європейського Союзу, де на початку становлення демократичних режимів створювались «штучні» умови для інституціалізації партій, в Україні відповідні умови не було створено, незважаючи на те, що закони, які регулюють партійну діяльність, прийняті й апробовані в Європі ще в другій половині ХХ ст.

Головним суспільним поділом, який обумовлював особливості розвитку партійної системи України в рамках першого періоду, починаючи з 1991 р., став поділ у координатах комуністичні / демократичні сили, притаманний для трансформаційного періоду. Відповідала йому конфігурація партійної системи, основними полюсами якої були лівий (КПУ, СПУ, СелПУ) і правий (НРУ, УРП), а центристські партії за потужністю значно поступалися фланговим партіям.

Зазначено, що найбільш суттєвий вплив на конфігурацію партійної системи у рамках другого періоду мали президентські вибори 2004 р. Упродовж цього періоду в Україні двічі змінювалася форма державного правління: у 2004 р. – парламентсько-президентська, у 2010 р. – президентсько-парламентська, пропорційна система виборів ВР України була змінена на змішану. Головним суспільним поділом, який обумовив структурування партійного простору після президентських виборів 2004 р. став соціокультурний поділ, відображений у двох комплексах ціннісних уявлень: проросійському та євроатлантичному.

Із 2014 р. спостерігаються інтенсивні зміни в партійному середовищі, зумовлені перемогою Революції Гідності, оновленням влади на центральному та місцевому рівнях, російською агресією проти України та її наслідками, початком євроінтеграційних реформ і соціально-економічною кризою. Слід зазначити, що починаючи з 2014 р. кардинально змінюється акторна структура та конфігурація партійної системи України, що пов'язано з утворенням і перемогою на парламентських виборах 2014 та 2019 рр. нових політичних партій.

6. Парламентські та президентські вибори 2019 р. мали кардинальний вплив на зміну акторної структури й конфігурації української партійної системи. За результатами президентських виборів 2019 р. (обрання на пост президента України позасистемного кандидата В. Зеленського) та виборів до ВР України («президентська» партія «Слуга народу» здобула абсолютну більшість депутатських мандатів) партійна система зазнала кардинальних змін: із парламенту попереднього скликання депутатські мандати отримало лише ВО «Батьківщина». Крім нього, до ВР України увійшли: партії «Слуга народу» та «Голос» (нові партії), «Європейська солідарність» (до ребрендингу напередодні виборів мала назву «Блок Петра Порошенка «Солідарність»), «Опозиційна платформа – За життя» (утворилася напередодні виборів внаслідок розколу в партії «Опозиційний блок»).

Такі суттєві зміни в партійній системі засвідчують низький рівень її інституціоналізації, на що вказують індекс волатильності (69), високий відсоток голосів, поданих за «старі» партії (31,5 %), велика кількість позапартійних депутатів (303). Парламентські вибори 2019 р. також показали нові тенденції партійного життя – його віртуалізацію та високий рівень персоніфікації.

Місцеві вибори 2020 р. стали останніми в електоральному циклі 2019–2020 рр. і відбувалися в умовах завершення чергового етапу реформи децентралізації та «партизації» виборчого процесу відповідно до вимог нового Виборчого кодексу. Підкреслено, що наслідком «партизації» та зниження рейтингу партії «Слуга народу» стала участь у виборах великої кількості регіональних партій. А більшість загальнонаціональних партій при цьому діяли на місцевому рівні як електоральні «франшизи», залучаючи до виборчих списків авторитетних людей, які не є їхніми членами.

7. Характеризуючи функціонування української партійної системи у загальноєвропейському контексті, можемо констатувати вплив на українське партієтворення сучасних тенденцій розвитку політичних партій і партійних систем, характерних для Євросоюзу. Але водночас зазначимо, що такий вплив обмежений особливостями українського транзиту, соціокультурними характеристиками українського соціуму та особливостями політичного режиму. Констатовано, що незавершеність українського транзиту (а це гібридний політичний режим) накладає суттєвий відбиток і на розвиток політичних партій і партійної системи залом. А запровадження західних

моделей політичних партій в українську політичну систему створило суперечність між сутнісними ознаками політичних партій і реальними практиками партійного функціонування, які домінують в українському політикумі. Це спричинило наповнення інституційної форми їх існування зовсім іншим змістом, який не відповідає сутності цих партій.

Основними каналами впливу тенденцій розвитку європейських політичних партій на українське партієтворення є такі: а) позитивний демонстраційний ефект (організація виборчих кампаній, діяльність політичних партій тощо); б) теоретико-методологічний інструментарій аналізу політичних партій і партійних систем, розроблений європейською політичною наукою; в) ідеалтипові нормативно-правові моделі, які регулюють функціонування політичних партій і партійних систем; г) участь українських політичних партій у міжнародних та європейських об'єднаннях політичних партій; д) вимоги Європейського Союзу щодо відповідності законодавства про партії й вибори відповідним стандартам.

До головних європейських трендів партієтворення, які реалізуються і в українському політикумі, можемо віднести: набуття партіями нових організаційних форм (партії «нової політики», мережеві партії / кіберпартії); кризу партійного «мейнстріму»; фрагментацію політики відповідно до тимчасових конфліктів, а, отже, утворення тимчасових популістських партій монопроблемного характеру; інструментальний характер відносин «партія – громадянин»; деідеологізацію партійного життя, конвергенцію партійних програм та ідеологій; віртуалізацію та персоніфікацію політики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Копинець Ю.Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту. *Політикус: наук. журнал*. 2020. № 3. С. 44–51.
2. Копинець Ю.Ю. Інституційна криза політичних партій на початку ХХ століття та характеристика сучасних тенденцій їх розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 30. С. 146–153.
3. Копинець Ю.Ю. Тенденції розвитку партійних систем країн Європейського Союзу в контексті парламентських електоральних циклів 2017 року. *Політикус: наук. журнал*. 2020. № 4. С. 110–117.
4. Копинець Ю.Ю. Місцеві вибори 2020 року в Закарпатській області: характеристика основних суб'єктів виборчого процесу та аналіз результатів. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 33. С. 126–135.

5. Копинець Ю.Ю. Характеристика конфігурації та основних тенденцій розвитку партійної системи України за результатом електорального циклу 2019–2020 рр. *Регіональні студії: науковий журнал*. 2021. № 24. С.30–41.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Копинець Ю.Ю. Політичний режим в Україні: теоретичні підходи до ідентифікації. *Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27–28 грудня 2019 р.)*. Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2019. С. 92–97.
2. Копинець Ю.Ю. Характеристика современных тенденций развития политических партий и партийных систем. *Суспільні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17–18 січня 2020 р.)*. Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2020. С.77–82.
3. Копинець Ю. Ю. Особливості організації та проведення місцевих виборів 2020 р. у м. Ужгород. *Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем суспільних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16–17 жовтня 2020 року)*. Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2020. С. 60–67.
4. Остапець Ю., Копинець Ю. Регіональні особливості електорального вибору громадян за результатами місцевих виборів 2020 року в Україні. *Політичні перетворення в країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти. Матеріали всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 30-річчю від дня утворення кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (м. Ужгород, 8 грудня 2020 р.)* / за заг. ред. проф. М. М. Вегеша і Ю. О. Остапця. Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2021. С. 38–55 (*Особистий внесок автора: аналіз результатів місцевих виборів у всеукраїнському масштабі, побудова додатків до статті, 0,5 д. а.*).
5. Копинець Ю. Регіональні політичні режими: особливості формування та функціонування. *Матеріали II Міжнародної наукової конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та забезпечення прав національних меншин» (м. Ужгород, 3 травня 2019 р.)*. Ужгород, 2019. С. 254–258.
6. Остапець Ю., Копинець Ю. Регіональні особливості електоральних практик у контексті місцевих виборів 2020 року. *Політичні партії і вибори: збірник статей і тез за результатами четвертої міжнародної наукової конференції кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 28 листопада 2020 року* / за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина. Львів:

Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. С. 14–34 (*Особистий внесок автора: аналіз результатів місцевих виборів у загальноукраїнському масштабі, 0,5 д. а.*).

Анотація

Копинець Ю. Ю. Вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію та функціонування партійної системи України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути і процеси. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2021.

У дисертації проаналізовано вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію та функціонування партійної системи України. Охарактеризовано загальноєвропейські та загальносвітові тренди у розвитку політичних партій і партійних систем.

Досліджено парламентські вибори у країнах Європейського Союзу упродовж 2017–2019 рр. та зазначено, що головною характеристикою виборчих кампаній було протистояння «мейнстримних» партій і партій «нової політики».

Охарактеризовано основні етапи розвитку та чинники впливу на еволюцію партійної системи України. Досліджено вплив на акторний склад і конфігурацію вітчизняної партійної системи електорального циклу 2019–2020 рр. Зазначено, що парламентські вибори 2019 р. показали нові тенденції партійного життя, зокрема його віртуалізацію, а місцеві вибори 2020 р., які відбулися в умовах завершення чергового етапу децентралізації показали успіх регіональних партій та функціонування загальнонаціональних партій на місцевому рівні як електоральних франшиз.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, партійні системи країн Європейського Союзу, партійна система України, парламентські вибори, місцеві вибори, партії «нової політики», «мейнстримні» партії, мережеві партії.

Аннотация

Копинец Ю. Ю. Влияние современных тенденций развития партийных систем стран Европейского Союза на эволюцию и функционирование партийной системы Украины. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2021.

В диссертации проанализировано влияние современных тенденций развития партийных систем стран Европейского Союза на эволюцию и функционирование партийной системы Украины. Охарактеризованы общеевропейские и общемировые тренды в развитии политических партий и партийных систем.

Исследованы парламентские выборы в странах Европейского Союза на протяжении 2017–2019 гг. и отмечено, что главной характеристикой избирательных кампаний было противостояние «мейнстримных» партий и партий «новой политики».

Охарактеризованы основные этапы развития и факторы влияния на эволюцию партийной системы Украины. Исследовано влияние на акторный состав и конфигурацию отечественной партийной системы электорального цикла 2019–2020 гг. Отмечено, что парламентские выборы 2019 г. показали новую тенденцию партийной жизни – ее виртуализацию, а местные выборы 2020 г. – успех региональных партий и функционирование общенациональных партий на местном уровне как электоральных франшиз.

Ключевые слова: Европейский Союз, Украина, партийные системы стран Европейского Союза, партийная система Украины, парламентские выборы, местные выборы, партии «новой политики», «мейнстримные» партии, сетевые партии.

Abstract

Kopynets Yu. Yu. The Impact of Modern Trends in the Party Systems Development in the European Union Countries on the Evolution and Functioning of the Party System of Ukraine. – A qualification scientific research manuscript.

The thesis for a degree of a Candidate of Political Science, speciality 23.00.02 - political institutions and processes. - Ivan Franko National University of Lviv. - Lviv, 2021.

The thesis analyses the impact of modern trends in party systems development of the European Union countries on the evolution and functioning of the party system of Ukraine. European and global trends in the development of political parties and party systems are described.

The main global trends in the political parties development include: the crisis of the "mainstream" as a policy of governing states, which was formed on the basis of synthesising basic ideological doctrines (liberalism, conservatism, social democracy); the crisis of traditional parties, bipartisanship and the very left-right matrix of ideological coordinates; the emergence of new types of socio-political distinctions which resulted in the emergence of new types of parties: "green", right-wing radical, network, "new policy parties"; exacerbation of the split on European integration and a significant increase in Euroscepticism, which was given additional impetus by the migration crisis and competition among world

superpowers; virtualization of politics and the emergence of new types of mass communication (for example, social networks), which are poorly controlled and allow alternative movements to communicate with citizens; anti-globalism and the conflict of "elites and the masses" caused by the existence of a significant number of citizens who have lost from globalization.

It is stated that at present the party landscape of the European Union countries is formed by: 1) European parties; 2) national political parties; 3) regional parties of individual states; 4) ethnic minority parties; 5) unregistered European parties.

The 2017–2019 parliamentary elections in the EU countries are studied and it is argued that the main characteristic of the election campaigns was the confrontation between “mainstream” parties and “new politics” parties.

The main stages of development and factors influencing the evolution of the party system of Ukraine are described. The influence of the 2019-2020 electoral cycle on the actors' structure and configuration of the domestic party system is studied. It is noted that the 2019 parliamentary elections showed a new trend in party life - its virtualization, and the 2020 local elections, which took place under conditions of completing the next stage of decentralization, demonstrated the success of regional parties and the functioning of national parties at the local level as electoral franchises.

It is emphasized that the main European trends in party formation, which are implemented in the Ukrainian society are as follows: 1) "reformatting" of parties, which is caused by a complex set of social and socio-economic realia in the context of the information society making; b) the main models of political parties that operate in the EU, and which are beginning to be introduced in the domestic political practice are the following: two-tier political parties, network / digital parties, "new politics" parties, new populist parties that emerge in the run-up to the coming elections and basically cease to exist just as quickly, regional political parties (creation of party networks of regional and local significance); c) an important role in the spread of network models of parties was played by the change in the nature of socio-political distinctions. New social conflicts are not permanent and complex, they are more localized and fragmented; d) the instrumental nature of the party-citizen relationship; e) de-ideologization of party life, the convergence of party programs and ideologies; g) digitalization of political life.

It is proved that all these tendencies can be traced in the Ukrainian party genesis, but are corrected by the specific features of the domestic democratic transit and socio-cultural characteristics of the Ukrainian society.

Key words: the European Union, Ukraine, party systems of the European Union, party system of Ukraine, parliamentary elections, local elections, parties of "new policy", "mainstream" parties, network parties.

Підписано до друку 5.11.2021 р. Формат 60x84/16.
Тираж 100 прим. Ум.друк.арк. 0,9. Зам. № 44
Оригінал-макет виготовлено та віддруковано:

*Видавництво УжНУ «Говерла»
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців
виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія 3т №32 від 31 травня 2006 року*